

הרקבון כירסם בצמרת עד ההתמוטטות הגדולה המטראגדיה של מישטרת ישראל

- מאת אורי אבנרי -

בעל נשמה ליברלית עדינה, סלד מן החובה להתעסק במוסד כל-כך אלים כמו משטרה. בליט ברירה לא העבירה הממשלה את המשטרה למשרד-הפנים, כפי שחייב ההגיון, אלא יצרה לה משרד עצמאי. היא העבירה אותו לידי שר-המיועטים, בכור שיטירתי, מפני שהיה קצין-משטרה חתיק ושוף-שילם מנוסה.

מדינת ישראל זכתה לשר-משטרה. בימים הראשונים הטיל שיטירתי על המייגר קלמן כהן, איש מגדש חתיק, לסייר בתחנות המשטרה, להקים נפות. כהן היה איש ידוע בין חבריו, שקיבלו את מרותו ללא היסוס. לשעה קלה היה נדמה כי המעבר ממשטרת-פלשתניה למשטרת-ישראל יהיה טבעי ופשוט, וכי שוטרי-המנדט המנוסים ימשיכו לנהל את המשטרה כפי שלמדו בבית-הספר המקצועי המצויין של המנדט.

אולם השליטים האמיתיים של המדינה לא חלמו להפקיר מכשיר זה בידי אנשי-מקצוע. הם מצאו את האיש המתאים לניהול המשטרה: יחזקאל סרור, איש מפא"י נאמן ואיש-אמונם של השליטים. הם מינו אותו לתפקיד המפקח הכללי. לידו הציבו איש-מפא"י אחר, יוסף נחמיאס, כסגנו, מעין מפקח על המפקח.

היתה זאת הכרעה מרחיקת-לכת. האדונים החדשים סילקו את כהן המנוסה. הם מסרו מיד כמעט את כל עמדות-המפתח במשטרה לידי אנשי ארגון-ההגנה. נחום זיראב, המפקד החדש בתל-אביב, ישורון שיף בירושלים, נעמן סתחי בחיפה, היו כולם אנשי ההגנה והסוכנות, ללא קשר קודם כלשהו עם עבודת-המשטרה. רק את תפקיד ראש אגף החקירות לא העזו השליטים החדשים למסור לאיש חסר-נשיון. אותו מסרו לידי איש מגדש, רם לוסינג (ירון).

ההתחלה: כובע טמבל

למראית-עין היה הסיודור החדש הגיוני. גם צה"ל קם על ברכי המזיגה בין מפקדי ההגנה לבין קציני הבריגדה. הרמטכ"ל הראשון ועוזרו היו אנשי-ההגנה. אפשר היה להגות כי דבר שהוא טוב לצבא, מתאים בוודאי גם למשטרה.

אולם היתה זאת אשליה טראגית — ראשית הטרדיה הגדולה. יש הבדל עצום בין הצבא והמשטרה. צה"ל נולד בקרב. מפקדי ההגנה היו בעלי ניסיון צבאי רב, אם כי מחתרתי. האסכולה של הפלמ"ח היתה הכנה מצוינת לחיים צבאיים סדירים. במשבר העליון של מלחמה לאחים ולמחת, בעזרת כושר-אילתור מצויין, נוצרה במהרה מתכונת צבאית שהיתה מסוגלת, עם כל פגמים וליקוייה, לשמש בסיס להתפתחות בריאה של צה"ל.

בעיות המשטרה הן שונות לחלוטין. המשטרה היא מקצוע, בו יש ערך מכריע לכל שנה של ניסיון. אין בו תחליף לקצין המעורה בהחי הפשע, המכיר אישית את רוב הפושעים, היודע על בורין את הוראות פקודת-המשטרה וסדריה, החש בקצות-אצבעותיו את דרכי הפשע ואת אופי מבצעיו.

החיל מתכונן במשך שנים ארוכות למיבחן גדול אחר, העשוי להיות מוכרע תוך כמה ימים מעטים. השוטר לוחם את מלחמתו האפורה בכל רגע, יום אחר יום, וכל חקירה נוספת, כל פשע שנמנע או נתגלה, הוא דף בספר-לימוד אישי שאין לו סוף ותחליף. בתמימות העילאית של נער שניתנה לו רכבת-צעצועים, הקצינים החתיקים לא ידעו אם לצחוק או לבכות.

סיפר קצין אחד: "ישבתי בתחנה שלי, באחת המושבות, ודנתי עם קצין אחר על פרטי חקירה מסוימת, כשלפני הופיע בדלת צעיר בחולצת חאקי פתוחה, מעל למכנסיו הקצרים, נעול סנדלים וחבוש כובע-טמבל. מספר שנותיו היה קטן ממספר שנות שרותו במשטרה. שאלנו אותו ברוגז-מה הוא מפרע לנו. אז הציג את עצמו כמפקדו החדש. תחילה חשבונו שזו מתחיה ופרצנו בצחוק. אבל זאת לא היתה בדיחה. הצעיר, בן משק שכן, שמעולם לא עסק יום אחד בחייו בענייני משטרה, נתמנה זה עתה למפקד-הנהגה. לפני כן עבר, כך סיפר לנו בגאווה, קורס של שבועיים אצל מפקדי-נהג אחר..."

האיש מכהן כיום כמפקד אחת הנפות.

סהר: הקרב על השלם

אפילו בנסיבות אלה, היתה בחירת יחזקאל סרר לתפקיד המפקח הכללי מתמיתה במקצת. הוא היה מוכר לרבים, ובין ראשי-השלטון לא היו אשליות רבות לגבי אישיותו.

אין ספק שסהר הוא אדם טוב-לב ובעל רצון טוב. אולם מעולם לא הצטיין ראשו בחריפות-יתר. הוא בן למשפחת סחרוב, שהחלה או בבניית אימפריה כלכלית אוירה בארץ, תוך ניצול קשריה האמיצים עם השלטון. האחים, הריסיה-המות, התייחסו בזלזול ליחזקאל,

בית-המשפט העליון של דעת-הקהל חרץ את דינו על צמרת המשטרה לפני שלושה חודשים. היה זה פסק-דין ללא זכות ערעור.

אותו יום עמד על דוכן-העדים גבר ממושקף המתחיל להקריח, אשר אוסף של כוכבים גדולים וקטנים קישט את כתפיו. תחת מטר השאלות שהומטרו עליו, ושנגעו לעצם תפקידו ועבודתו, התפתל יחזקאל סרר כחיה פצועה, הפליט תשובה אחידה ואומללה: "לא אוכור!" ליצינים חישבו ומצאו כי המלים "סרר" ו"לא אוכור" שחת בגימטריא: 265.

הקהל הנדהם, שעקב בתמהון גובר והולך אחרי הצגה מיוחדת זו של האיש האחראי על שלומם ובטחונם, עמד לפני הברירה הבלתי-ניעמה להחליט אם המפקח הכללי של משטרת ישראל הוא שקרן או שוטה גמור. נשמות רחמניות נטו לסברה השניה. אחרים הגיעו למסקנה כי שתי הסברות נכונות גם יחד.

השבוע הבוע שלושה משופטי ישראל את דעתם שלהם על ההצגה המזוהה. הם הביעו אותה, בצורה מתאימה מאוד, דווקא במונחים תיאטרוניים. בהופעת המפקח הכללי של משטרת ישראל בבית-המשפט, "היה משום טרגדיה", אמרו הם. הם לא הסתירו את דעתם כי היתה זאת טרגדיה שמוטב להוריד עליה את המסך.

אולם הטרדיה ששמה סהר אינה טרגדיה פרטית, כי יחזקאל סרר אינו מפקח פרטי של המשטרה, אלא המפקח הכללי. בהעתקת החיכות לתחום הפרטי לא נעשה עזל רק ליחזקאל סרר. נעשה עזל לאינטרס הציבורי. כי יחזקאל סרר הוא נציג מוסד.

בפני כס המשפט לא עמד איש אחד. עמדה צמרת שלמה של אחד המוסדות החשובים ביותר במדינה. הדברים הקטלניים שנאמרו עלידי השופטים על סהר ועל שורה שלמה של קצינים אחרים (ראה עמודים 6-8) הם רק סיום המערכה החמישית של המחזה הטראגי. כדי להבין את המחזה כולו, כפי שהועלה מזה תשע שנים על הבמה הרחבה של מדינת ישראל, יש לחזור לרגע בו עלה המסך על המערכה הראשונה.

הירושה: פלסטין כולים

האנגלי האחרון שנשש את אדמת פלשתניה (א"י) בקיץ 1948 השאיר אחריו שתי יצירות-פאר כירושה למדינה החדשה: את בית-המשפט ואת המשטרה. שני מוסדות שהיו ילדי-טיפוחו.

אמנם, בימי שקיעת המנדט דבקו סימני שחיתות מסויימים גם בשני מוסדות אלה. היו שופטים וקצינים שלקחו שוחד. אולם כמוסדות, בעלי מסורת ארוכה ומפוארת, ובצדק — בעלי מתכונת ארגונית יעילה עד כדי להפליא, לא היה בארץ מוסד ממלכתי שיכול היה להשתוות להם.

בית-המשפט המשיך בעבודתו ללא הפרעה. המדינה מינתה שופטים נוספים חדשים, אך אלה נקלטו מיד באווירה הקודמת. בעוד שבשאר שטחי המדינה הלכה וגברה ההתנוונות המפלגתית, החזיק בית-המשפט מעמד במשך שנים ארוכות כנאות-מדבר מבודלת. היה זה מאבק-גבורה של קומץ שופטים מול המשטר, ששלט על מינוי השופטים החדשים ועל עלייתם בדרגה של השופטים החתיקים. גם עתה רחוק מאבק זה מהכרעה סופית, עדות חיה לעוצמת המסורת המשפטית של המנדט.

לגבי המשטרה היה המצב שונה. השליטים המפלגתיים החדשים של המדינה, שהבינו רק במאוחר מה עצומה חשיבותו של בית-המשפט במאבק על דמות המשטר, לא שגו שגיאה כזאת לגבי המשטרה. הם הבינו מן הרגע הראשון כי המשטרה היא מכשיר-כוח עצום, קלף מכריע במישחק על עתיד המשטר.

משטרת פלשתניה היתה מוסד מיוחד במינו. שירתו בה בני שלושה לאומים, בעלי שאיפות מנוגדות ויריבות. היא עסקה גם בפשעים פליליים וגם בפשעים פוליטיים. היא שירתה ממשלה זרה. בכל זאת היתה יעילה באופן מדהים, ומתוסנת עד להפליא מפני רקבון פנימי.

כי האנגלים הקדישו מחשבה רבה למוסד זה, עמוד-התווך של שלטונם הקולוניאלי. הם חיברו לצורך זה את חוק פקודת המשטרה, המסדיר עד לפרטי-הפרטים הקטנים ביותר את עבודת המשטרה. הפקודה, שעודנה בתוקפה, קובעת את צורת ניהול היומן בכל תחנת משטרה, את אופן רישום כניסתם ויציאתם של שוטרים ומבקרים, את הניהול המדויק של כל תיק, את דרכי פתיחתו וסגירתו, את השיטה המדויקת של הוצאת מיסמך והעברתו. במשטרה כמעט אי-אפשר היה לזיף, לביים, לשקר.

היה זה קלף הגיוק. המשטר החדש של ישראל חיפש אדם שאפשר יהיה להפקידו עליו. הוא מצא ג'וקר.

מייג'ר כהן: חודשיים חופש

במשך חודשיים נשארה משטרת-ישראל החדשה ללא בעלים. בימים האחרונים של חודש מאי 1948, בחודש יוני ובראשית יולי, היה כל מפקד-תחנה עברי חופשי לעשות כאחת נפשו. שיגרת המנדט נמשכה מבלי שיתיה קיים מסקת כללי בכלל. בממשלה הזמנית החדשה נוסד כמעט במקרה משרד-משטרה. שר הפנים, יצחק גרינבוים,